

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

- α. σελ. 140 -141 « Τον Ιούλιο του 1914 ... γεωργικό κλήρο ».
β. σελ. 140 « Το Νοέμβριο του 1919 ... υπογραφή της συνθήκης » .
γ. σελ. 96 « Η Συνθήκη των Σεβρών ... πραγματικότητα » .
σελ. 144 « Τον Ιούλιο του 1920 ... περιοχή της Ελλάδας » .

ΘΕΜΑ Α2

- α. → Σ
β. → Σ
γ. → Σ
δ. → Λ
ε. → Λ

ΘΕΜΑ Β1

σελ. 50-51 « Το Νοέμβριο του 1920 ... βαρύτατες συνέπειες » .

ΘΕΜΑ Β2

- α. σελ. 46 « οι διαφορές .... ταξικό περιεχόμενο ».
β. σελ 46 - 47 « Στη διάρκεια .... Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Εισαγωγικά : το θέμα αναφέρεται στην ελληνoturκική σύμβαση της Λοζάνης και στηρίζεται σε δευτερογενείς ιστοριογραφικές πληροφορίες.

α. Οι όροι και ο χαρακτήρας της σύμβασης : « στις 24 Ιουλίου ...επίμαχων περιοχών » σχολ. σελ. 149 – 151, « Με βάση το άρθρο 11 ... ανταλλαξίμων » , σελ. 152. Συνοπτικά τους όρους της σύμβασης περιγράφει το κείμενο Α (δευτερογενής – έμμεση ιστορική πηγή) στην πρώτη παράγραφο, όπου τονίζει το κριτήριο της ανταλλαγής, που ήταν η θρησκεία, ανεξάρτητα από τη γλώσσα. Γνωρίζουμε και από το σχολικό βιβλίο ότι Τουρκόφωνοι Έλληνες, περίπου 100.000 (σελ. 163) μεταφέρθηκαν υποχρεωτικά στην Ελλάδα καθώς και οι Ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι, αν και είχαν διαφορετική κουλτούρα από τη χώρα υποδοχής. Το μόνο στοιχείο που συμπληρώνεται από τα στοιχεία του κειμένου είναι οι αριθμοί, για τους οποίους πληροφορίες στο σχολικό βιβλίο έχουμε μόνο στη σελ. 51. Εκεί αναφέρονται 1.230.000 Έλληνες, 45.000 Αρμένιοι και 610.000 Μουσουλμάνοι. Στο κείμενο Α καταγράφονται 1.300.000 Έλληνες και 585.000 Μουσουλμάνοι.

Και από το σχολικό βιβλίο και από το κείμενο Β τονίζεται ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της ανταλλαγής, που μαζί με τη μαζικότητά της υπήρξαν τα κύρια γνωρίσματα μιας πρωτόγνωρης διπλωματικής ρύθμισης.

β. Οι λόγοι για τους οποίους ο Βενιζέλος αποδέχτηκε τη σύμβαση :
σχολ. βιβλίο , « Όταν έγινε γνωστή η υπογραφή ... ελληνικού κράτους » σελ. 151-152.

Πληροφορίες παραθεμάτων :

Κείμενο Β : ο Βενιζέλος ήταν πάντοτε υποστηρικτής της τακτικής της ανταλλαγής πληθυσμών. Το γνωρίζουμε από το 1914 και το 1919. Στην πρώτη περίπτωση επιδίωξε την ανταλλαγή, προκειμένου να διασωθεί ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας κατά τη διάρκεια του πρώτου διωγμού. Αυτή όμως η ανταλλαγή γνωρίζουμε ότι δεν πραγματοποιήθηκε λόγω της ένταξης του Οθ. Αυτοκρατορίας στον άπαγκόσμιο πόλεμο. Το 1919 και πάλι συμφώνησε για ανάλογη ανταλλαγή μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας, όταν υπέγραφε τη συνθήκη του Νειγύ. Και στις δύο όμως αυτές περιπτώσεις η ανταλλαγή προβλεπόταν προαιρετική, εθελούσια, πιθανόν και γιατί είχαν προηγηθεί ακραιφνείς διωγμοί εναντίον των Ελλήνων (Ανατολική Ρωμυλία, Βουλγαρικές διώξεις σε διαφορετικές περιόδους και πρώτος διωγμός, κεμαλικός φανατισμός) , που εύλογα υποκινούσαν αισθήματα ανασφάλειας στη χώρα της διαβίωσής τους. Το 1923 για πρώτη φορά υιοθετείται η υποχρεωτική ανταλλαγή τω. Πληθυσμών.

Κατά το Γ. Μαυρογορδάτο αυτό εξυπηρετούσε περισσότερο τους Έλληνες, τους οποίους οι Τούρκοι αρνούσαν να δεχτούν πίσω εφόσον είχαν μεταναστεύσει υπό συνθήκες διώξεων ή πολέμου. Έτσι υποστηρίζει ότι οι μουσουλμανικές μειοψηφίες θα ήταν αναγκαίες για την αποκατάστασή τους και η δίωξη του ελληνικού μουσουλμανικού στοιχείου αδύνατη χωρίς διπλωματική πρόβλεψη.

Κατά τον Κ. Σβολόπουλο (κείμενο Γ) ο Βενιζέλος γνώριζε από τον Οκτώβριο του 1923, ότι η Άγκυρα δεν θα δεχόταν πίσω τους ελληνικούς πληθυσμούς. Έτσι στην αναφερόμενη επιστολή του προς τον επίτροπο της Κοινωνίας των Εθνών Φ. Νάνσεν ζητούσε την επίσπευση της μετακίνησης, προκειμένου να είναι ευκολότερη η προσωρινή έστω διαμονή των χιλιάδων προσφύγων, που παρέμεναν μετά την καταστροφή στην Ελλάδα. Εξάλλου και πολύ αργότερα αποδεικνύεται ότι ο Βενιζέλος επιθυμούσε την απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού της Ελλάδας. Κατά την τελευταία πρωθυπουργία του 1928 – 1932, συγκεκριμένα το 1929 στους ίδιους τους πρόσφυγες εξηγώντας την πολιτική του αποκάλυπτε ότι ήταν αναγκαία η ανταλλαγή, για να αξιοποιηθούν οι μουσουλμανικές μειοψηφίες για την ελληνική προσφυγική αποκατάσταση. Επίσης γνωρίζουμε τη χρησιμότητα της ανταλλαγής για την υλοποίηση της εθνικής ομοιογένειας του ελληνικού κράτους.

Έτσι, λοιπόν, η ανταλλαγή των πληθυσμών υπογράφηκε από το Βενιζέλο και εφαρμόστηκε παρά τις αντιδράσεις των προσφύγων για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς και εθνικούς.

ΘΕΜΑ Δ1

Εισαγωγικά : το θέμα αναφέρεται στο Θεσσαλικό ζήτημα και στη στάση των ελληνικών κυβερνήσεων στα θέματα της μεγάλης αγροτικής ιδιοκτησίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα έως το 1907.

α. το πρόβλημα των τσιφλικιών – η προσάρτηση της Θεσσαλίας

Ήδη από τη συγκρότηση του εθνικού κράτους επικράτησε η μικρή αγροτική ιδιοκτησία, πράγμα που εντάθηκε μετά την εφαρμογή των νομοθετημάτων του 1871 – 1872. (σχολ. σελ. 24 – 25, περιληπτική αναφορά.) Αυτά επιβεβαιώνονται και από το κείμενο Α, όπου αναφέρεται ότι μέχρι τη δεκαετία του 1880 το ελληνικό κράτος είχε αποτρέψει τη δημιουργία μεγάλης αγροτικής ιδιοκτησίας και είχε ευνοήσει τον οικογενειακό κλήρο. Έτσι το ελληνικό κράτος έως τότε δεν είχε προβλήματα με τη μεγάλη αγροτική ιδιοκτησία ούτε το πρόβλημα της μεγάλης έγγειας ιδιοκτησίας γνώρισε τις εντάσεις άλλων ευρωπαϊκών και βαλκανικών κρατών. Σχολ. σελ. 42 «στον ελληνικό χώρο ... ζήτημα μεγάλης ιδιοκτησίας».

Με την προσάρτηση της περιοχής της Θεσσαλίας και της Άρτας, το 1881 παρουσιάστηκε το θέμα των μεγάλων ιδιοκτησιών, τις οποίες μάλιστα επί Τρικούπη εξαγόρασαν οι πλούσιοι ομογενείς της Διασποράς. Έτσι για πρώτη φορά τσιφλικούχοι γίνονταν όχι οι ντόπιοι αξιωματούχοι της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι κοινοτάρχες αλλά οι επιχειρηματίες των παροικιών.

Πράγματι κατά το σχολικό βιβλίο σελ. 42-43 «τα τσιφλίκια της Θεσσαλίας ... ελλείψεις».

β. Οι ελληνικές κυβερνήσεις της περιόδου 1881 – 1907 ακολούθησαν διαφορετικές πολιτικές απέναντι στο θέμα.

Οι κυβερνήσεις Τρικούπη ευνόησαν τη συγκρότηση μεγάλης ιδιοκτησίας προσπαθώντας να προσελκύσει τους πλούσιους ομογενείς σε επενδύσεις στη θεσσαλική γη και στην ελληνική οικονομία με νομικά και δικαστικά μέσα στήριξαν τη διαχείριση των γαιών από το «τυχοδιωκτικό χρηματιστικό κεφάλαιο, όπως κατάγγελλαν οι οπαδοί του Θ.

Δηλιγιάννη, (σελ. 81). Ο στόχος σε κάθε περίπτωση ήταν σχετικός με τη συνεπή παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για προσέλκυση επενδύσεων (σελ. 80) και συνέπεσε με την διεθνή οικονομική συγκυρία της επιδείνωσης των οικονομικοπολιτικών δεδομένων στη δυτική Ευρώπη. (σελ. 15) Το γεγονός ότι οι Έλληνες αστοί των παροικιών είχαν προοπτική ενισχυτικών παρεμβάσεων στην ελληνική αγορά ευνόησε την ανάλογη στάση του Χ. Τρικούπη.

Αντιθέτως ο Θ. Δηλιγιάννης, «στα εδάφη της Θεσσαλίας ... δραστηριότητες», σελ. 81. Τα στοιχεία επιβεβαιώνονται από το κείμενο Β, όπου αναφέρεται η κατάθεση σχετικών νομοσχεδίων για διανομές στους αγρότες, για δημιουργία τραπεζικών μηχανισμών υποστήριξής τους έναντι των τσιφλικάδων, πράγματα που οι Τρικουπικοί δεν επέτρεψαν να εγκριθούν, κατά τον G. Herring, (κείμενο Β).

Ο Θεοτόκης αρχικά συνεχίζοντας την τρικουπική πολιτική το 1899 ψήφισε νόμο για την έξωση των ενοικιαστών που είχαν προβλήματα ευνοώντας έτσι τους τσιφλικούχους. Έτσι το 1906, καθώς εντεινόταν οι διαμαρτυρίες και τα προβλήματα στη Θεσσαλία, άνοιξε το δρόμο για τις απαλλοτριώσεις. Σχολ. Σελ. 43 « Οι πρακτικές ... συγκρούσεις ». Το κείμενο Γ του Σ. Πετμεζά αναφέρεται ωστόσο σε νόμο του 1906 που περιόριζε τα δικαιώματα των κολίγων, επισημαίνοντας ότι κάθε συμβιβαστική λύση δεν βρήκε πεδίο υλοποίησης λόγω της ισχύος των πλούσιων γαιοκτημόνων.

Έτσι το Θεσσαλικό επρόκειτο να μπει στο επίκεντρο της προεκλογικής περιόδου του 1910 και να επιλυθεί από τον Ελ. Βενιζέλο.

**Στέλλα Αλιγιζάκη Φιλολόγος - Ιστορικός
Κρυσταλία Κουτσομανή Ιστορικός**